

De muzikale geschiedenis van de Festspiele, aflevering 3

door Johan Maarsingh

1882 Blumenmädchen

In deze aflevering ruim aandacht voor een zangeres die wel meewerkte aan de Festspiele van 1882, maar helaas geen opnamen heeft nagelaten. Toch komt haar naam in menig boek over Wagner voor in verband met een mogelijke affaire met Richard Wagner. Het betreft Carrie Pringle. Het relaas over Wagners rol in haar leven is bijzonder genoeg om in deze reeks een plek te krijgen. Verder besteed ik aandacht aan Luise Reuss-Belce, een andere Soloblume uit 1882, die misschien wel platen heeft gemaakt, maar die niet bewaard zijn gebleven. Ten slotte nog aandacht voor Emilie Herzog, ook een Soloblume, die verder zong in de postume wereldpremière van *Die Feen*. Ook zijn twee van drie zangeressen actief geweest in Nederland.

Carrie Pringle

Over Carrie Pringle valt eigenlijk maar weinig concreet te zeggen. Ze heeft op 5 augustus 1881 bij Wagner in Bayreuth voorgezongen. Ze stuurde op 22 mei 1882 een felicitatietelegram naar Wagner ter gelegenheid van zijn negenenzestigste verjaardag. Carrie Pringle zong de rol van een van de Bloemenmeisjes in *Parsifal* tijdens de Festspiele in 1882. In die tijd woonde ze in het huis van de familie Fröhlich in de toenmalige Siegfriedstraße 282.

Tegenwoordig is dat de Wahnfriedstraße 9 en dat is ook het huis waar in 1886 Franz Liszt heeft gewoond en is overleden. Verder is er nog een door Pringle verzonden telegram aan de familie Wagner naar aanleiding van Wagners

overlijden op 13 februari 1883. Het gerucht dat Carrie Pringle de laatste minnares van Wagner zou zijn geweest, is in de Duitse literatuur over Wagner pas bekend geworden in 1978. In het Wagner-onderzoek in Duitsland en Engeland was een Franstalige publicatie uit 1962 echter onbekend gebleven. Het betreft een door Jean Mistler geschreven artikel *La mort à Venise*, verschenen in een frans-talige essaybundel *Richard Wagner*, redacteur was Pierre Levallois. Jean Mistler (1897-1988) was een geleerde; hij trad in 1966 toe tot de Académie Française, waarvan hij tussen 1973 en 1985 secretaris was.

Mistler schrijft dat hem dertig jaar eerder, dus net na 1930, geruchten ter ore kwamen die indirect afkomstig zouden zijn van Isolde Wagner (1865-1919). Isolde leefde sinds 1913 in onmin met de rest van de familie Wagner. Volgens Isolde zou op 13 februari 1883 in het Palazzo Vendramin in Venetië, de verblijfplaats van de familie Wagner, een telegram zijn bezorgd, waarin Carrie Pringle aankondigde dat zij Wagner die dag zou komen bezoeken. Cosima zou dat telegram hebben ontvangen en gelezen. Het gevolg zou een confrontatie zijn geweest tussen Richard en Cosima. Even later bezweek Wagner aan een hartaanval.

In het programmaboek van de Bayreuther Festspiele 2004 heeft Stewart Spencer een omvangrijk artikel over haar gepubliceerd. *'Er starb, - ein Mensch wie alle': Wagner and Carrie Pringle*. In latere publicaties over Wagner is daaraan eigenlijk niets nieuws toegevoegd. Genoemd moet worden het door John W. Barker geschreven *Wagner and Venice*, verschenen in 2008. Wel blijkt daar uit dat er na 2004 nog steeds wordt geschreven over een telegram van Pringle in Venetië. In de Wagner-literatuur tot 1962 is er over Carrie Pringle en een amoreuze verhouding met Wagner niets te lezen.

Carrie Pringle had Engelse voorouders maar ze werd geboren in Linz, Oostenrijk, op 19 maart 1859. Later woonde ze in Milaan. Vanuit die plaats ging ze naar München, alwaar Hermann Levi dirigent van de Hofopera was.

Pringle bezocht op 5 augustus 1881 Wagner in Bayreuth, waar zij heeft voorgezongen. Zij koos voor de aria van Agathe uit de opera *Der Freischütz* van Carl Maria von Weber: *Leise, leise Fromme Weise*.

Carrie Pringle (links) met andere Bloemenmeisjes

Volgens de dagboeken van Cosima waardeerde Richard Wagner deze uitvoering als ‘recht erträglich’. Hoe is dit oordeel op te vatten?

In een brief aan Koning Ludwig II schrijft Wagner op 9 februari 1879 dat hij met menig zangtalent hard heeft moeten werken aan de aria van Agathe. Hij moest hen niet alleen wijzen op het hoe van de juiste voordracht, maar moest deze aankomende zangers ook nog duidelijk maken wat ze precies zongen. In het licht van die klachten, heeft Carrie Pringle een goede prestatie geleverd.

Op 17 augustus 1881 schrijft Hermann Levi een brief aan de sopraan Lilli Lehmann, die de groep zangeressen mag samenstellen, die als Bloemenmeisjes zullen optreden. Uit die brief blijkt dat Carrie Pringle in Milaan woonachtig is. Verder schrijft Levi dat hij Carrie Pringle drie jaar eerder voor het eerst heeft horen voorzingen. Ze wordt door Wagner en Levi goed genoeg bevonden voor een mogelijke solorol als Bloemenmeisje. Maar verdere repetities blijven wel nodig. Die hebben er wel toe geleid dat ze tijdens de Festspiele van 1882 meezong in het ensemble van de Blumenmädchen. Het jaar daarop is Pringle niet meer teruggevraagd. Blijkbaar voldeed ze niet aan de verwachtingen.

Uiteindelijk vertrok de familie Pringle naar Engeland, waar ze een weinig opvallend leven hebben geleid. Diverse familieleden waren actief in de muziek. Een broer van Carrie was blijkbaar beroepsmuzikant. In een overlijdensbericht staat de naam van zijn zuster Carrie en dat ze in Bayreuth heeft gezongen. Stewart Spencer stelt dat ze in Engeland niet de erkenning kreeg als de eerste Engelse zangeres in Bayreuth. Ze is nooit aan een professionele loopbaan als zangeres begonnen. Caroline Mary Isabelle Pringle overleed op 71-jarige leeftijd op 12 november 1930 in Brighton. Het is niet verwonderlijk dat ze geen plaatopname heeft gemaakt.

Curt von Westernhagen (1893-1982) publiceerde in *The Musical Times* (1979) een artikel *Wagner's Last Day*. Het Duitstalige origineel is niet bewaard gebleven. De versie die wel in het Duits is gepubliceerd is een vertaling uit het Engels. In zijn Wagner-biografie uit 1968 is niets te lezen over een telegram van Pringle aan Wagner op de dertiende februari. Westernhagen baseert zich op een eerder verschenen artikel van Herbert Conrad: *Absturz aus Klingsors Zaubergarten*. Dit is verschenen in een bijlage van de *Nord Bayerischer Kurier* van augustus 1978. Die auteur baseerde zich weer op dagboek aantekeningen van ene Benedikt Lochmüller. Hij hechtte geloof aan wat Otto Strobel en Edgar Richter (zoon van dirigent Hans Richter) beweerden. In 1949 zou er door Strobel nog een brief van Carrie Pringle aan de familie Wagner zijn vernietigd. Iets dat onwaarschijnlijk is. Het is een feit dat alle geruchten pas op gang kwamen na 1930, het jaar waarin Cosima, Siegfried Wagner en Carrie Pringle overleden.

Luise Reuss-Belce

Een ander Bloemenmeisje uit de reeks voorstellingen in 1882 was Luise Belce (24 oktober 1862 Wenen - 5 maart 1945 Aichach bij Augsburg). Zij studeerde in Wenen bij Joseph Gänsbacher en debuteerde in 1881, in Karlsruhe als Elsa tijdens een voorstelling van Wagners *Lohengrin*. Tot 1886 bleef zij verbonden aan de opera van Karlsruhe. In 1886 huwde ze de pianist, componist Eduard Reuss (1851-1911), een leerling van Franz Liszt. In Bayreuth zong ze een Soloblume in 1882, 1883 en 1884, de jaren waar alleen *Parsifal* werd opgevoerd. In 1886 zong ze de rol van een Knappe en een Soloblume. De foto waarop Reuss-Belce is te zien als Knappe moet gemaakt zijn in 1886. Deze rol heeft zij later niet meer gezongen. In 1889 zong ze de rol van Eva (*Meistersinger* onder leiding van Hans Richter); in 1896 de rol van Siegrune in *Die Walküre* en vanaf 1899 gedurende jaren de rol van Fricka; alleen in 1902 kwamen daar de rollen bij van Gutrunne en de Zweite Norn, een rol die ze ook in 1904 zong.

In Bayreuth is Luise Reuss-Belce in de periode 1908-1933 werkzaam geweest als Regieassistent. Zij heeft zowel in Europa als aan de Metropolitan Opera House in New York gezongen. Bij de Wagnervereeniging trad ze op in diverse voorstellingen. Eerst tijdens een concert in mei 1889 met fragmenten uit Wagner-opera's. Als Guttrune werkte Reuss-Belce in mei 1897 mee aan twee voorstellingen van *Götterdämmerung*. Zij zong Fricka in *Die Walküre* in november 1899, ook weer tijdens twee voorstellingen.

Niet georganiseerd door de Wagnervereeniging, maar wel met het Concertgebouworkest onder leiding van Henri Viotta, trad ze op als Leonore in een voorstelling van Beethovens *Fidelio*, in Den Haag in februari 1900. Deze rol zong ze ook in april 1917, tijdens twee voorstellingen in de Stadsschouwburg in Amsterdam. Beethovens *Fidelio* werd toen gedirigeerd door Willem Mengelberg en dat is ook de enige geësceneerde opera die Mengelberg ooit heeft gedirigeerd. De door hem gedirigeerde nagenoeg complete concertante *Parsifal* in 1902 moest het zonder Reuss-Belce stellen en dat gold ook voor de voorstelling van *Parsifal* op 24 december 1903 aan de Met in New York. In de jaren 1901-1903 zong ze daar veel en tijdens een voorstelling van *Lohengrin* op 7 februari 1903 was zij de Ortrud, naast Johanna Gadschi als Elsa. Gadschi (1872-1932) heeft in Bayreuth alleen in 1899 de rol van Eva in de *Meistersinger* vertolkt. Buiten Bayreuth heeft ze een omvangrijk repertoire gezongen en veel platen opgenomen, waarbij ook veel Wagner-fragmenten. In een fragment van bijna twee minuten uit de tweede akte zijn naast Belce en Gadschi ook het koor en orkest van de Met te beluisteren onder leiding van Alfred Herz. Het is een zogeheten Mapleson-cilinder. Voor zover bekend is deze opname alleen te vinden in de verzameling 100 Jahre Bayreuth auf Schallplatte. Op Youtube is deze bijzondere opname nog niet te vinden. Het levenseinde van Luise Reuss-Belce is tragisch. Op 13 februari 1945 werd Dresden gebombardeerd. Ze ontvluchtte de stad en is tijdens een treinreis op 5 maart 1945 gestorven.

Emilie Herzog

De coloratuursopraan Emilie Herzog (1859-1923) debuteerde aan de opera van München als Page Urbain in *Die Hugenotten* van Meyerbeer. Aldaar zong ze in 1888 de rol van Drolla in de wereldpremière van Wagners vroege opera *Die Feen*. In München kreeg ze een reputatie als Mozart-zangeres. Op haar repertoire stonden Blondchen (*Entführung aus dem Serail*) en Papagena (*Zauberflöte*). In Bayreuth zong ze een Soloblume in 1883, 1884 en 1891. In de eerste Bayreuther opvoering van *Tannhäuser* (ook 1891) zong ze de rol van de Hirt. In november 1901 verleende Herzog haar stem aan de Waldvogel in twee opvoeringen van *Siegfried* in de Amsterdamse Stadsschouwburg.

Emilie Herzog heeft voor diverse merken platen opgenomen. In de collectie 100 Jahre Bayreuth auf Schallplatte is ze te beluisteren in de aria van de Friedensbote uit *Rienzi*: *Ich sah die Städte, sah das Land*. Onderstaande link leidt naar een opname van de aria van Elvira uit de opera *Ermani* van Verdi. De Edison-rol uit 1904 werd opgenomen in Berlijn, waar Herzog jarenlang was verbonden aan de Staatsoper. In 1889 zong ze er voor het eerst, ze zong er tot 1910. In die periode trad ze op aan de Metropolitan Opera in New York (1899-1900) en verder in operahuizen in onder andere Moskou, Londen, Wenen en Parijs.

In Berlijn (1903-1910) en Zürich (1910-1922) heeft Emilie Herzog zangonderricht gegeven. 🎵

<https://www.youtube.com/watch?v=a3FeDlGGoJs>